

Informacje dotyczące kształcenia i uzyskiwania kwalifikacji

Terapeuty środowiskowego dzieci i młodzieży

Kim jest i gdzie może pracować Terapeuta środowiskowy dzieci i młodzieży?

Rola *Terapeuty środowiskowego dzieci i młodzieży (TŚ)* odwołuje się do modelu środowiskowej opieki psychiatrycznej i polega na (1) uczestniczeniu we wczesnym rozpoznawaniu i rozwiązywaniu problemów zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w ramach wielospecjalistycznego zespołu, (2) współpracy z rodziną i środowiskiem wychowawczym we wspomaganiu rozwoju, (3) koordynacji opieki i dostępu do różnorodnych placówek.

W szczególności zadaniem TŚ jest: (1) prowadzenie działań profilaktycznych i mających na celu wspomaganie prawidłowego rozwoju dziecka, (2) współdziałanie w procesie diagnostyczno-terapeutycznym zaburzeń psychicznych poprzez uczestnictwo w planowaniu i realizacji terapii w wymiarze indywidualnym i społecznym, prowadzenie stałej oceny jej postępów oraz wybór adekwatnych oddziaływań medycznych i psychospołecznych, (3) prowadzenie konsultacji rodzinnych i instytucjonalno-rodzinnych dotyczących problemów zdrowia psychicznego dziecka lub nastolatka, (4) prowadzenie edukacji rodziców i wychowawców rozwijającej ich umiejętności dobrego kontaktu z dzieckiem i mających, na celu umacnianie więzi emocjonalnej i wprowadzanie w normy społeczne, (5) prowadzenie edukacji i socjoterapii adresowanej do dzieci i młodzieży rozwijającej kompetencje społeczne, (6) wspieranie rodziny i środowiska wychowawczego we wspomaganiu rozwoju dziecka z problemami zdrowia psychicznymi, (7) prowadzenie interwencji środowiskowych dotyczących pacjenta, jego rodziny oraz szerzej rozumianej społeczności lokalnej, (8) integracja i koordynacja dostępności oddziaływań różnych placówek i specjalistów, (9) zapewnienie dostępu i efektywnego wykorzystania świadczeń oferowanych przez system ochrony zdrowia, edukacji i pomocy społecznej, (10) przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży zagrożonych rozwojem zaburzeń psychicznych.

Terapeuta środowiskowy dzieci i młodzieży może pracować we wszystkich placówkach zajmujących się udzielaniem pomocy dzieciom i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi, neurorozwojowymi, emocjonalnymi, behawioralnymi lub nieprawidłowo kształtującą się osobowością i ich rodzinom, np. jednostkach systemu edukacji (szkoły, przedszkola, w tym szkoły i przedszkola specjalne), poradniach psychologiczno-pedagogicznych, poradniach zdrowia psychicznego, środowiskowych centrach zdrowia psychicznego, oddziałach psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży o charakterze stacjonarnym lub dziennym, ośrodkach leczenia uzależnień, ośrodkach interwencji kryzysowej, ośrodkach pobytu dziennego, zespołach leczenia środowiskowego, Ośrodkach Wczesnej Interwencji, MOS-ach, MOW-ach, itp.

Formalne potwierdzenie kwalifikacji *Terapeuty środowiskowego dzieci i młodzieży*

Dzięki Zintegrowanemu Systemowi Kwalifikacji (ZSK) prowadzenie terapii środowiskowej dzieci i młodzieży zostało włączone do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji (ZRK), co pozwala na uzyskanie oficjalnego i formalnego potwierdzenia uzyskanych kompetencji (6 poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji). Spełnienie wszystkich wymaganych kryteriów pozwala na uzyskanie certyfikatu dla kwalifikacji rynkowej „*Prowadzenie terapii środowiskowej dzieci i młodzieży*”. Certyfikat ten ważny jest bezterminowo w przypadku osób

wykonujących zadania TŚ (Uwaga!!! W przypadku przerwy w wykonywaniu zadań TŚ trwającej dłużej niż 5 lat certyfikat traci ważność).

Kto może ubiegać się o uzyskanie kwalifikacji *Terapeuty środowiskowego dzieci i młodzieży* i przystąpić do szkoleń?

Kwalifikacja ta jest skierowana przede wszystkim do: 1) psychologów i pedagogów pracujących z rodzinami, dziećmi i młodzieżą w systemie oświaty, ochrony zdrowia, wymiaru sprawiedliwości i pomocy społecznej; 2) lekarzy; 3) pielęgniarek w szczególności pielęgniarek mających doświadczenie w pracy z rodzinami, dziećmi i młodzieżą oraz 4) innych osób pracujących z rodzinami, dziećmi i młodzieżą. W celu uzyskania kwalifikacji niezbędne jest (1) odbycie szkoleń, (2) przedstawienie zaświadczenia potwierdzającego co najmniej dwuletnie doświadczenie zawodowe w pracy z rodziną lub z dziećmi i młodzieżą oraz (3) przedstawienie zaświadczenia o odbyciu szkolenia treningowego mającego na celu rozwój osobisty i budowanie świadomości własnych zasobów w kontekście pracy z innymi w wymiarze co najmniej 50 h w jednym z następujących typów szkoleń lub treningów: grupy Balinta, trening interpersonalny lub praca z genogramem.

Do szkolenia mogą przystąpić osoby, które posiadają wykształcenie wyższe z obszaru dziedzin nauk społecznych, humanistycznych, nauk medycznych i nauk o zdrowiu. W przypadku osób, które posiadają specjalizację z psychiatrii dzieci i młodzieży lub psychoterapii dzieci i młodzieży lub psychologii klinicznej dzieci i młodzieży oraz posiadają doświadczenie w pracy z dziećmi i młodzieżą zagrożoną rozwojem zaburzeń psychicznych lub z zaburzeniami psychicznymi możliwe jest odbywanie szkoleń uzupełniających pt. *Planowanie i prowadzenie terapii środowiskowej dzieci i młodzieży*

Szkolenie, jego cele, nabyte umiejętności i wiedza

Celem kształcenia jest pozyskanie kompetencji i doświadczenia w zakresie ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, niezbędnych do uczestnictwa w terapii pacjenta i wspieraniu rodziny. Osoba posiadająca kwalifikację *Prowadzenie terapii środowiskowej dzieci i młodzieży* jest gotowa do samodzielnego planowania i prowadzenia oddziaływań terapeutycznych w ramach terapii środowiskowej wśród osób niepełnoletnich i ich rodzin. W swojej pracy wykorzystuje specjalistyczną wiedzę dotyczącą rozwoju psychicznego dzieci i młodzieży oraz wiedzę z zakresu zaburzeń psychicznych (znajomość objawów, kryteriów diagnostycznych) i niektórych form wsparcia niepełnoletniego pacjenta, jak również prowadzenia oddziaływań profilaktycznych. Zbiera informacje na temat problemów pacjenta, wykorzystując zarówno dostępne dokumenty (diagnoza lekarska, opinie psychologiczne i środowiskowe) oraz przez prowadzenie rozmowy z samym pacjentem i osobami z jego otoczenia. Na podstawie zebranych informacji dokonuje conceptualizacji problemu pacjenta i planuje stosowną pomoc, uwzględniając przy tym dostępne zasoby, np. innych specjalistów i placówki w najbliższym środowisku rodziny. Jest gotowa do współdziałania w ramach interdyscyplinarnego zespołu, który wspólnie planuje i wdraża program pomocy i wsparcia dla pacjenta i jego otoczenia. W ramach pracy takiego zespołu może również pełnić funkcję koordynatora całego procesu związanego ze wsparciem danego pacjenta i jego rodziny. Jest przygotowana do udzielania wsparcia informacyjnego dla rodziców lub opiekunów i osób z otoczenia pacjenta, zarówno w zakresie możliwości uzyskania pomocy medycznej, socjalnej, jak i prawnej oraz potrafi przeprowadzić zajęcia profilaktyczne dotyczące zdrowia.

W wyniku realizacji programu szkolenia osoba powinna osiągnąć następujące umiejętności:

- 1) kontaktu interpersonalnego, empatycznego słuchania, mentalizacji

- 2) prowadzenia dialogu motywującego
- 3) stosowania technik behawioralnych
- 4) prowadzenia zajęć socjoterapeutycznych z dziećmi i młodzieżą
- 5) prowadzenia wsparcia psychospołecznego, w tym współpracy z rodziną
- 6) prowadzenia wybranych działań profilaktycznych
- 7) rozwiązywania podstawowych problemów związanych z sytuacją pacjenta i jego rodziny
- 8) współdziałania w terapii dziecka i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi w ramach zespołu interdyscyplinarnego
- 9) prowadzenia interwencji środowiskowych dotyczących pacjenta, jego rodziny oraz szerzej rozumianej społeczności lokalnej
- 10) integracji i koordynacji oddziaływań różnych placówek i specjalistów
- 11) pośrednictwa w udostępnianiu i efektywnym wykorzystaniu świadczeń oferowanych przez system edukacji i pomocy społecznej
- 12) współpracy z rodziną, środowiskiem wychowawczym, instytucjami pomocowymi
- 13) podjęcia adekwatnych działań systemowych, w tym prawnych
- 14) rozwinięcia predyspozycji osobowe umożliwiające dostępność dla małoletniego pacjenta i jego rodziny, zapewniające ciągłość właściwych form pomocy zdrowotnej i oparcia społecznego.

Oczekiwany zakres wiedzy:

- 1) wiedza z zakresu prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży
- 2) podstawy wiedzy o zaburzeniach psychicznych wieku rozwojowego
- 3) wiedza na temat postępowania w nagłych wypadkach u dzieci i znajomość zasad udzielania pierwszej pomocy
- 4) wiedza o formach wspomagania rozwoju, oddziaływaniach profilaktycznych i terapeutycznych
- 5) rozumienie sytuacji zdrowotnej, psychospołecznej i prawnej dziecka zagrożonego rozwojem zaburzeń psychicznych i jego rodziny
- 6) wiedza na temat sytuacji prawnej, możliwości i sposobów uzyskania systemowego (prawnego, socjalnego itp.) wsparcia przez osoby potrzebujące
- 7) podstawowa wiedza z zakresu biologicznych i psychospołecznych aspektów opieki psychiatrycznej wieku rozwojowego, interwencji psychoterapeutycznej, wspomagania rozwoju i pomocy psychologiczno-pedagogicznej w środowisku wychowawczym i pracy socjalnej pozwalającej na współdziałanie w:
 - a) ocenie potrzeb i zasobów indywidualnych i społecznych dziecka zagrożonego rozwojem zaburzeń psychicznych
 - b) formułowaniu planu rozwiązywania problemów zdrowia psychicznego i wybór adekwatnych oddziaływań medycznych, edukacyjnych i psychospołecznych,
 - c) współdziałaniu w realizacji wyznaczonych celów terapii
 - d) monitorowaniu postępów terapii i wspomagania rozwoju
 - e) rozumieniu sytuacji zdrowotnej, edukacyjnej, psychospołecznej i prawnej dziecka
 - f) promowaniu zdrowia psychicznego, prozdrowotnych stylów i zachowań życiowych, oraz życzliwych postaw wobec osób z zaburzeniami psychicznymi w ich środowisku i wspólnocie lokalnej.

Wymiar godzinowy szkolenia, zakres tematyczny

Szkolenie obejmuje łącznie 1165 h, w tym w tym 315 h przeznaczonych na kształcenie wiedzy i umiejętności praktycznych w ramach zorganizowanych kursów (135 h wykładów oraz 180 h warsztatów) oraz 960 h staży, realizowanych w ośrodkach środowiskowych (320 h; 2 m-

ce), całodobowych oddziałach psychiatrycznych (320 h; 2 m-ce, w tym 1 m-c w oddziale klinicznym, placówce systemu edukacji (szkoła, przedszkole, żłobek) (160 h; 1 m-c) oraz specjalistycznej placówce systemu edukacji (poradnia psychologiczno-pedagogiczna, szkoła specjalna, przedszkole specjalne itp.) (160 h; 1 m-c). Dodatkowo aplikant zobowiązany jest do uczestnictwa w wybranych formach szkolenia treningowego (grupa Balinta lub trening interpersonalny lub praca z genogramem) w wymiarze 50 h.

Szkolenie obejmuje 10 modułów tematycznych, w tym: *Rozwój dziecka z perspektywy neurobiologicznej, psychologicznej i relacyjnej* (15 h), *Definicja zdrowia psychicznego i zaburzeń psychicznych. Modeli ochrony zdrowia psychicznego. Profilaktyka zaburzeń psychicznych wieku rozwojowego w kontekście rodzinnym i szkolnym* (15 h), *Rodzina i środowisko wychowawcze* (15 h), *Zaburzenia psychiczne w wieku dziecięcym i wczesnoszkolnym* (15 h), *Zaburzenia psychiczne wieku dorastania* (15 h), *Sytuacja dzieci i młodzieży w rodzinach osób dorosłych z zaburzeniami psychicznymi* (15 h), *Praca z rodziną i środowiskiem wychowawczym w ochronie zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży* (15 h), *Postępowanie w nagłych wypadkach* (30 h), *Aspekty prawne* (15 h), *Międzyresortowy i wielodyscyplinarny model ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży* (15 h) oraz ćwiczenie umiejętności praktycznych, w tym: *Trening interpersonalny* (30 h), *Szkolenie trenerskie prowadzenia profilaktyki i socjoterapii* (30 h), *Dialog otwarty* (30 h), *Dialog motywujący* (30 h) i *Szkolenie z zakresu terapii i technik behawioralnych* (30 h).

Metody weryfikacji efektów uczenia się

- 1) standaryzowany test wiedzy
- 2) rozmowa na temat dostarczonych przez osobę szkolącą się opisów przypadków

Opisy przypadków powinny odnosić się do pracy co najmniej z trzema pacjentami niepełnoletnimi. Każdy opis przypadku powinien dotyczyć innej sytuacji niepełnoletniego pacjenta pod względem typu zgłaszanego problemu, np.

- a) niepełnoletni powracający do systemu oświaty po pobycie w oddziale psychiatrycznym lub odwykowym
- b) niepełnoletni z zaburzeniami ogólnorozwojowymi
- c) niepełnoletni z zaburzeniami osobowości lub zaburzeniami zachowania
- d) niepełnoletni z problemem wynikającym z dysfunkcyjnego środowiska, w którym przebywa.

Opis przypadku powinien zawierać :

- a) istotne informacje dotyczące niepełnoletniego pacjenta
- b) opis głównego problemu rodziny i pacjenta dotyczącego funkcjonowania w różnych obszarach jego życia
- c) omówienie przeprowadzonego przez siebie wywiadu z niepełnoletnim pacjentem lub jego rodziną, lub nauczycielami
- d) diagnozę kliniczną lub funkcjonalną (przygotowane przez siebie lub otrzymaną od innych specjalistów)
- e) wnioski z zebranych informacji uwzględniające zasoby pacjenta, jego rodziny i otoczenia
- f) propozycje pomocy wraz ze wskazaniem możliwych działań innych specjalistów
- g) plan i opis udzielanej przez siebie pomocy lub możliwej do otrzymania w danym systemie lub środowisku
- h) wnioski i ewaluacja lub omówienie, lub ocena podjętych działań wykonywanych osobiście oraz przez innych specjalistów, którzy byli zaangażowani we wsparcie niepełnoletniego pacjenta.